

mede kan gaan. Neem er eens de proef van in eenen jongen Oievaar. Bewaar hem in eene enge plaats, daar hy niet ontkoomen kan, en anderen hem den dag van de reis niet kunnen aanzeggen, en zie, hoe de Vogel ten dien tyde gesteld is. Zo gy niet oppast, zal hy U ontsnappen, en den togt alleen onderneemen. — Vooraf houden de anderen eene algemeene Vergadering, om den dag der reize te bepalen, en maaken een kenbaar geluid, om de menigte van dezelfde foort kennis te geeyen van het genoomen besluit, op dat een ieder tot den togt moge bereid zyn. Men heeft dikwils de Oievaars in ons Vaderland zulke Vergaderingen zien houden; dan niemand heeft ooit eenen Vogel, vóór den vastgestelden tyd, zien vertrekken, en ook niet eenen daarna zien agterblyven.

Welk eene wonderbaare drift! Wie leert hun de Saijoenen tot gaan en komen zo naauwkeurig onderscheiden? Of hoe zullen wy begrypen, dat de Vogelen in zich zeiven dien trek ter verhuizinge gevoelen? Wie maakt hen zo stout, om over zulke grootte Zeeën te durven steeken? Wie wyst hun, die er nooit zyn geweest, den weg aan, om koers te houden in de hooge lucht, en zonder compas op de regte plaats te belanden, al is het dat wind en weër hun niet dienen? Nog donkere nagten nog duistere dagen houden hen in de snelle vaart op, en alles raakt behouden over. Verwonder U over dit verschynfel, het zonderlingste, dat men in de Vogelen vindt. De H. Schrift geeft er U ook aanleiding toe.

Rode-Lijstsoorten in Noordwijkse wegbermen

Jelle van Dijk

De meeste straten en wegen zijn opgebouwd uit drie componenten: bestrating, trottoirband en stoep. In een woonerf is de trottoirband meestal vervangen door een ondiep gootje en een voetgangersgebied kent in veel gevallen alleen bestrating zonder verdere oneffenheden. Bij wegen buiten de dorpskern wordt de bestrating (het asfalt) in veel gevallen niet afgezoomd met een trottoirband, maar wordt direct begrensd door een (gras)berm.

Noordwijk kent binnen de bebouwde kom een aantal bijzondere wegen die bestaan uit een rijbaan afgezet met een trottoirband waarna geen stoep volgt, maar een kruidenrijke berm van één of enkele meters breed. Dit is het geval bij de wegen in villapark De Zuid.

Bij de aanleg van deze wegen is geen zand van elders aangevoerd. Er werd gebruik gemaakt van het zand ter plekke, ook voor de stroken aan weerszijden van de rijbaan. In deze bermten ontwikkelde zich een rijke flora die voor een belangrijk deel ook te vinden is in de aangrenzende duingebieden.

Zo vinden we op veel plaatsen Grote ratelaar, Slangenkruid, Welriekende salomonszegel, Vlasbekje, Hazepootje en Duinaveruit.

Dit rijtje kan echter worden uitgebreid met enkele soorten die genoemd worden in de *Lijst van*

bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland, de zogenaamde Rode Lijst. Het gaat hier om de volgende soorten:

Grote tijm – *Thymus pulegioides*

Wondklaver – *Anthyllis vulneraria*

Blauwe bremraap – *Orobancha purpurea*

Rode ogentroost – *Odontites vernus subsp. serotinus*.

Deze vier soorten worden genoemd in de Rode Lijst zoals deze na herziening gepubliceerd werd (van der Meijden R. c.s., 2000). Met de eerste Rode Lijst (Weeda E.J. c.s., 1990) in de hand zou dit lijstje tweemaal zo lang zijn geweest door toevoeging van de volgende soorten:

Stinkende ballote – *Ballota nigra subsp. foetida*

Bitterkruidbremraap – *Orobancha picridis*

Welriekende salomonszegel – *Polygonatum odoratum*

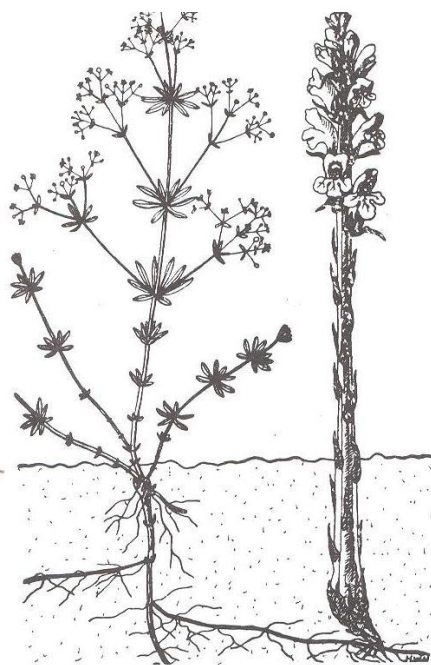
Nachtsilene – *Silene noctiflora*

De recente herziening bleek gewenst na het uitgebreide onderzoek naar de verspreiding van wilde planten in de jaren negentig van de vorige eeuw georganiseerd door de stichting FLORON. Omdat ook de criteria ten dele werden gewijzigd, vielen bepaalde soorten bij de herziening af, terwijl andere werden toegevoegd.

De eerste vier genoemde soorten komen evenwel in beide lijsten voor en worden nu *kwetsbaar* of *gevoelig* (alleen Rode ogentroost) genoemd.

De laatste jaren is er in toenemende mate aandacht voor soorten met een speciale status. Vooral bepaalde dieren krijgen veel aandacht, of het nu om zoogdieren, reptielen of vissen gaat.

kan men door het invoeren van de kaartcoördinaten van de gewenste vierkante kilometer aan de weet komen hoeveel soorten (helaas niet welke soorten) van de Rode Lijst er in dat blok voorkomen. Deze gegevens zijn o.a. afkomstig van FLORON

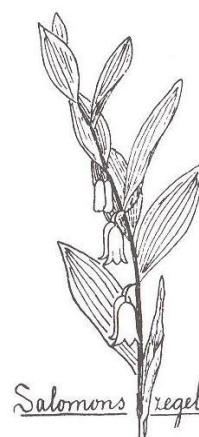
Walstrobremraap, op Walstro woekerend.

Nachtsilene

Rode ogentroost

Salomons regel

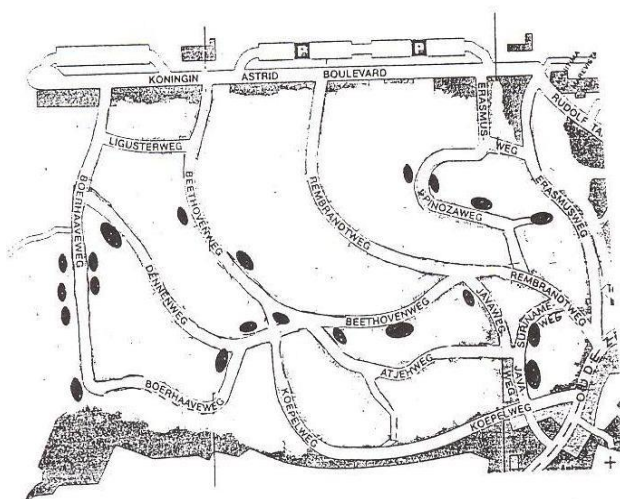
Nu de Europese regelgeving serieuzer wordt genomen, lukt het steeds vaker de leefgebieden van beschermde dieren te vrijwaren van allerlei ongewenste ontwikkelingen. Hierdoor zijn de laatste jaren bepaalde bouwprojecten afgeblazen. In Zuid-Limburg maakte de Korenwolf (Europese Hamster) furore door het niet laten doorgaan van een bedrijventerrein bij Heerlen. In onze regio haalde de Duinhagedis landelijke bekendheid door het (voorlopig?) tegenhouden van een groot bungalowproject bij Ruigenhoek. De werkzaamheden aan de Betuwelijn werden tijdelijk stilgelegd, omdat in een slootje dat gedempt moest worden, de Kleine modderkruiper bleek voor te komen.

Wat voor beschermde dieren geldt, kan ten dele ook van toepassing worden verklaard op plantensoorten van de Rode Lijst. Projectontwikkelaars willen tegenwoordig heel graag weten hoe het gesteld is met het voorkomen van Rode-Lijstsoorten in hun plangebied. Ten behoeve van projectontwikkelaars zijn er al kaarten gemaakt waarop te zien is waar nog gebouwd kan worden zonder door Rode-Lijstsoorten te worden gedwarsboomd. Informatie hierover is ook op het internet te vinden. Op de site www.natuurloket.nl

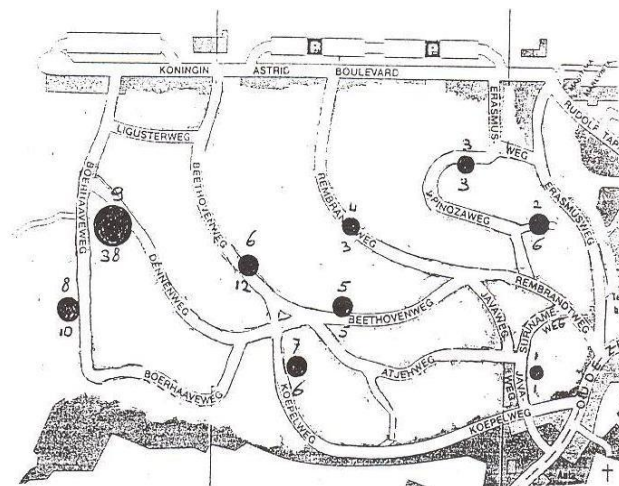
(planten) en SOVON (vogels). FLORON hanteert hier overigens de Rode Lijst van 1990!

Van de vier bermsoorten die momenteel op de Rode Lijst staan, is de Blauwe bremraap veruit de belangrijkste. Deze soort wordt, landelijk gezien, tot de zeer zeldzame soorten gerekend. Bovendien is het verspreidingsgebied de laatste 20 jaar bijna gehalveerd. In ons land vormen de Noordwijkse wegbermen één van de laatste bolwerken van deze soort. In de eigenlijke duingebieden (Coepelduinen, Noordduinen) wordt deze soort veel minder aangetroffen.

De Blauwe bremraap is een parasiet. De plant heeft zelf geen bladgroen en bestaat uit een stevige stengel zonder bladeren met daaraan de paarsblauwe bloemen. De plant betreft zijn voedsel uit de wortels van Duizendblad of Duinaveruit. Vaak staan meerder stengels heel dicht bij elkaar. Blijft het voorjaar aan de droge kant dan komen de planten niet te voorschijn, maar na een regenrijk voorjaar zoals in 2002 loont het de moeite om in juni en juli de bermen in De Zuid nauwkeurig af te zoeken op plaatsen waar de waardplanten te vinden zijn.

Groeiplaats Rode ogentroost

9 nummer groeiplaats
38 aantal planten

Een wandeling langs alle bermen van villapark De Zuid leverde in begin juli 2002 negen groeiplaatsen op, tezamen goed voor 84 bloeistengels. Hieronder volgen enkele bijzonderheden van deze groeiplaatsen (zie ook het kaartje).

1. Javaweg. Dichtbij de hoek met de Koepelweg stond één exemplaar, bijna overwoekerd door Rimpelrozen.
2. Spinozaweg nr. 6. In de berm stonden 6 exemplaren, parasiterend op Duizendblad. De aangrenzende tuin viel op door een vrij natuurlijke begroeiing met o.a. Wondklaver en Welriekende salomonszegel.
3. Spinozaweg nr. 23. Hier werden 3 planten gevonden in een berm die nog meer duinsoorten een groeiplaats bood, zoals Grote ratelaar, Welriekende salomonszegel, Duinaveruit en Gewone rolklaver.
4. Rembrandtweg nr. 23. Deze groeiplaats (3 exemplaren) was verrassend omdat het hier ging om een berm die door de eigenaar van nr. 23 af en toe wordt gemaaid. Er is gelukkig niet geprobeerd er een groen gazon van te maken. Hierdoor staat er nog veel Duizendblad, Hazepootje en merkwaardig genoeg ook Grijskruid.
5. Beethovenweg nr. 34 en villa Liguster. Deze groeiplaats telde nu 5 exemplaren, maar door opslag van bouwmaterialen voor villa Liguster zal dit aantal in andere

jaren beslist hoger uitvallen. Dit stukje berm behoort tot de fraaiste delen van de Beethovenweg met Welriekende salomonszegel, Grote ratelaar, Zandambrosia en Rode ogentroost. Voor villa Fidelio, vroeger een landelijk bekende groeiplaats, werden nu geen Blauwe bremrapen aangetroffen.

6. Beethovenweg nr. 20. De berm voor dit nieuwe pand valt op door de uitbundige groei van Wondklaver. Behalve in de berm groeiden hier ook Blauwe bremrapen aan de andere zijde van het muurtje. Dat was ook het geval bij de burens. Hun berm behoort tot de kleurrijkste bermen van De Zuid met veel Slangenkruid en Keizerskaars. Deze soorten worden hier evenwel regelmatig uitgezaaid. Dat geldt ook voor de Bolderik die in de tegenoverliggende berm werd gevonden. In totaal gaat het hier om minstens 12 exemplaren, de planten in de tuinen niet meegerekend!
7. Koepelweg nr. 38c. De eigenaar van deze villa heeft een ruige duintuin aangelegd met grote helmpollen. In de aangrenzende berm groeit veel Duizendblad waarin 6 exemplaren van de Blauwe bremraap werden gevonden. Verder stond hier Rode ogentroost, Kruipend stalkruid en Akkerwinde.

8. Boerhaaveweg zuidzijde. De berm tussen het vroegere fietspad naar Katwijk en de ingang van de villa Coepelduin behoort tot de interessantste delen van De Zuid. Hier werden 10 Blauwe bremrapen, parasiterend op Duinaveruit, gevonden. Verder groeiden hier nog de belangrijke soorten: Nachtsilene, Grote tijm, Rode ogentroost en Bitterkruidbremraap.
9. Dennenweg tegenover nr. 8. Aan het einde van de Dennenweg ligt een diepe kuil. Vroeger liep er ook een weg aan de oostzijde van deze kuil: de *C. van Renesweg*. Op verzoek van de fam. Heineken is deze weg indertijd opgeheven. Nu rest er nog een smal voetpad. De brede berm van de Dennenweg voor de poort van Heineken en het zojuist genoemde voetpad behoren tot de fraaiste delen van De Zuid. Hier werden 38 Blauwe bremrapen aangetroffen, alle parasiterend op Duinaveruit. Verder stond hier zeer veel Rode ogentroost, Nachtsilene, Welriekende salomonszegel, Grote tijm, Kruipend stalkruid en Fakkелgras. Deze fraaie begroeiing zet zich voort aan de andere zijde van het hek op het terrein van Heineken. Daar vielen vooral Grote tijm en Wondklaver op.

De tweede soort waarvoor de bermen in De Zuid van groot belang zijn, is de Rode ogentroost. Deze soort wordt behalve in deze bermen ook hier en daar gevonden in het aangrenzende deel van de Coepelduinen en op enkele plaatsen op de oude golfbanen ten noorden van Noordwijk aan Zee. Rode ogentroost komt buiten Noordwijk op veel meer plaatsen voor dan de Blauwe bremraap. In de bermen van De Zuid valt op dat deze soort veel talrijker is dan de Blauwe bremraap, maar dat een groot deel van de groeiplaatsen samenvalt met die van de Blauwe bremraap (zie het bijgevoegde kaartje).

Over Wondklaver en Grote tijm kunnen we kort zijn. Deze soorten komen maar op enkele plaatsen in de bermen voor en zijn buiten dit specifieke habitat veel talrijker in de Coepelduinen en de Noordduinen (vooral op het terrein van de Noordwijkse Golfclub).

Het voortbestaan van Blauwe bremraap en Rode ogentroost als typische bermalplanten wordt ernstig bedreigd. In toenemende mate worden de bermen in De Zuid door de villabewoners min of meer geannexeerd. De enigszins natuurlijke duintuin die zich voortzet in de wegberm verliest terrein.

Steeds meer bewoners, zeker die van de nieuwere villa's, kiezen voor een strak gazon. Dit gazon wordt in veel gevallen uitgebreid aan de andere zijde van het hekwerk tot aan de trottoirband. Een rij witte paaltjes moet vervolgens dit *gemeentelijk terrein in eigen onderhoud* behoeden voor parkerende badgasten. Enkele bewoners hebben een stuk berm voor hun huis met stenen verhard om een goede parkeerplaats te krijgen. Een verdere aantasting van de rijke bermvegetatie wordt gevormd door de uitdijende zones met Rimpelroos (*Rosa rugosa*) en het gemeentelijke beleid waarbij in 2001 op verschillende plaatsen in de bermen dennen werden gepoot.

De meeste bewoners die intensief de aangrenzende berm maaien en in veel gevallen in een strak gazon veranderen, doen dit geheel te goeder trouw. Zij zijn van mening dat de gemeente haar taken niet naar behoren uitoefent en dat zij tenminste voor een stukje keurig onderhouden berm zorgen.

Naar aanleiding van het bermenonderzoek is contact opgenomen met enkele functionarissen van de plantsoenendienst. Daarbij is nadrukkelijk gewezen op het verdwijnen van de "natuurbermen" in De Zuid door min of meer clandestiene praktijken van villabewoners. Het voorkomen van Rode-Lijstsoorten in de wegbermen betekent in ieder geval ook dat de gemeente Noordwijk zorgvuldig met deze wegbermen zal moeten omgaan en niet zomaar bepaalde wegbermen kan bestraten, omschoffelen of volpoten met Rimpelroos. Verder zal de gemeente de bewoners er op moeten wijzen dat de gemeentelijke bermen niet in gazonnetjes of parkeerplaatsen mogen worden veranderd. In het verlengde hiervan moet gedacht worden aan een stukje voorlichting richting villabewoners. Daarbij kan onze vereniging ook een rol spelen. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verspreiden van een informatieblad en het houden van een bermenwandeling in juni 2003.

Tenslotte nog een paar opmerkingen over een bijzondere weg aan de noordzijde van Noordwijk aan Zee: de Bosweg. Hier kan niet van bermen worden gesproken zoals in De Zuid, maar van twee gemeentelijke duintjes die deel uitmaken van het "Boswegcomplex". Het eerste duintje ligt bij nr. 11, tussen het voetpad en de straat. Op dit kleine stukje grond werden 32 Blauwe bremrapen gevonden, voornamelijk parasiterend op Duizendblad. Verder bestond de vegetatie hier uit Grote ratelaar, Wondklaver, Nachtsilene, Liggende asperge, Kegelsilene, Wit vetkruid en Walstrobremraap. Het andere duintje wordt omsloten door de keerlus van de Bosweg,

tegenover villa Hoogwaeck. Hier groeiden 44 exemplaren van de Blauwe bremraap, veelal met Duinaveruit als gastheer. Dit fraaie duintje kende verder interessante soorten als Grote tijm, Nachtsilene, Zeepkruid, Welriekende salomonszegel, Bitterkruidbremraap en Engels gras. Deze twee bijzondere groeiplaatsen worden momenteel niet bedreigd.

Literatuur

van der Meijden R., Odé B., Groen L.G., Witte J.-P., & Bal D. 2000. *Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst*. Gorteria 26; 85-208.

Weeda E.J., van der Meijden R. & Bakker P.A. 1990. *FLORON- Rode Lijst 1990*. Gorteria 16: 3-26.

Helaas niet verschenen in de vorige Strandloper ..

Pinguïn in Boerenburg.....

Hein Verkade

Zondagmorgen 24 februari, de telefoon rinkelt. 'Met Cindy Salman, bent U meneer Verkade van de vogeltjes' ? Na bevestiging steekt ze direct van wal, 'Ik heb een zeldzame vogel gezien, en daar bent U vast wel in geïnteresseerd'.

Ik laat mijn belangstelling blijken en schuif naar het puntje van de stoel. ' U zult het wel niet geloven maar er zit een Pinguïn in de vijver van Boerenburg en ik heb hem heel goed kunnen zien, zwart en wit en hij zit recht op z'n achterpoten en ik dacht dat U dat misschien wel leuk zou vinden om dat ook te zien'. Na mijn verbaasde reactie beloof ik meteen te gaan kijken. Cindy geeft mij nog snel een tip; ' Hij zit bij de achterste vijver het dichtst bij de Schapendel'.

Aangekomen bij de vijver wordt mijn vermoeden bevestigd. Er zit een prachtige Zeekoet in zomerkleed aan de rand van de vijver. Wit en (bruin)zwart en recht op z'n achterpoten. Cindy heeft dus best wel gelijk want de overeenkomst met een Pinguïn is frappant. Zij is zeker niet de eerste die deze verwisseling maakt. Toen het politiebureau nog aan de Oude Zeeweg voor het vogelasiel gevestigd was, werd een binnen-gebrachte Zeekoet door de dienstdoende agent nogal eens ingeboekt als Pinguïn.

Zijn er nog meer overeenkomsten tussen Pinguïns en Zeekoeten? Jawel, het zijn beide zeevogels die leven van vis. Zij zwemmen snel en diep met behulp van hun vleugels. Van Zeekoeten is bekend dat zij met gemak tot 100 meter diepte kunnen duiken. De vijver in Boerenburg is dan ook niet meer dan een viskom voor onze bezoeker. Moeiteloos zwemt hij de gehele vijver onder water rond en lijkt dan tegen de beschoeiing botsend weer boven te komen. Dan blijkt hoe ongewoon deze bezoeker is voor de vaste bewoners. De

Wilde Eenden en Meerkoeten stuiven uiteen als de Zeekoet boven water komt. Het aangename is wel dat hij net zo weinig schuw is voor mensen als de handtamme eenden en Meerkoeten. Dit geldt voor veel zeevogels. Zij ontmoeten gedurende hun leven nauwelijks mensen en hebben er weinig angst voor.

Zijn er dan geen verschillen na alle bovengenoemde overeenkomsten ? Oppervlakkig gezien lijkt dit zo, maar schijn bedriegt. Allereerst zijn zij in het geheel niet verwant aan elkaar. Ook zullen beide groepen vogels elkaar nooit ontmoeten. Pinguïns leven uitsluitend op het Zuidelijk Halfrond. Alkachtigen, waartoe ook de Zeekoet behoort, zijn alleen op het Noordelijk Halfrond te vinden. Daar komt nog bij dat beide groepen vanaf de Evenaar naar de polen toe steeds talrijker worden. De dichtstbijzijnde kolonies Zeekoeten zijn te vinden op de rotskusten van Noordoost-Engeland, Schotland en het kleine Helgoland in de Duitse Bocht.

Een heel belangrijk verschil is dat Pinguïns niet, en alkachtigen wel kunnen vliegen. Toch is dat laatste niet helemaal waar. Zo leefde rond IJsland de Reuzenalk die niet kon vliegen. Rond het midden van de negentiende eeuw werd het laatste exemplaar doodgeslagen ten behoeve van een wetenschappelijke collectie.

Kort geleden is een nieuwe dimensie toegevoegd aan de (niet)vliegkunst van Zeekoeten. Er is ontdekt dat jonge Zeekoeten nog voor zij kunnen vliegen van de rotsen de zee in springen. Vervolgens *zwemmen* zij in groepen, samen met hun vaders, richting de rijke voedselgronden.

Zo leggen de Zeekoeten van Noordoost Engeland en Schotland meer dan 300 kilometer in oostelijke richting af om bij het voedselrijke Friese Front boven Terschelling te komen. Dit opmerkelijke gedrag heeft twee grote voordelen. Ten eerste